

SZŐLŐTERMESZTÉS ÉS BORGAZDÁLKODÁS 2.

- Hazánk szőlőültetvényeinek területéről eltérő módszertan szerint készült statisztikák léteznek.
- A KSH adatai szerint 2015-ben 80 818 hektár volt az összes szőlőtermő terület.
- A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa 22 hazai borvidék 58 067 hektár termőterületét tartja nyilván, a termelés mennyisége 2,77 millió hektoliter bor volt (HNT, 2015).
- A hegyközségekhez, mint a borvidékeken működő, hivatalos termelői alapegységekhez tartozó szőlőültetvények területének összege minimum 300 hektár.
- 105 hegyközség közel 65 ezer tagot tart nyilván.
- Szőlészeti termelő: aki 1000 m²-nél nagyobb területen borszőlőt művel, vagy terület-nagyságtól függetlenül borszőlőültetvények termését értékesíti.
- Borászati termelő: aki borászati terméket értékesítés céljából állít elő (Hgytv. 4. §).
- Az új közösségi szabályok miatt a hazai szőlőterület egy százalékának erejéig lehet új ültetvényeket telepíteni, ami körülbelül évi 600 hektár.
- Szerkezetátalakítási támogatás már nem jár új területek esetén.

A Kormány T/12730. számon benyújtott törvényjavaslata a hegyközségekről szóló 2012. évi CCXIX. és a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 2004. évi XVIII. törvények módosítását tartalmazza a gyakorlatban felmerült problémák rendezése céljából.

A szőlészeti-borászati igazgatással összefüggő szakmai feladatok ellátása eddig a következő négy szinten valósult meg:

- Földművelésügyi Minisztérium **FM** (jogi szabályozás, ágazatfelügyelet, stratégia stb.);
- Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, **HNT** (szakmaközi feladatok);
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, **MVH** (támogatások kifizetőhelye);
- Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Borászati és Alkoholos Italok Igazgatóság, **NÉBIH BAI** (termékellenőrzés, hatósági tevékenység stb.).

Az államigazgatási szervezetrendszer átalakításáról az [1312/2016. \(VI. 13.\) Korm. határozat](#) rendelkezik. Eszerint a NÉBIH hatósági feladatait a fővárosi és megyei kormányhivatalok veszik át, míg a jogutódlással megszűnő MVH tevékenységet több intézmény között osztják szét. A közösségi ágazati támogatások lehívásához nélkülözhetetlen, a szőlőültetvények teljes körű térinformatikai adatbázisát (VINGIS) a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) hívta életre és fejlesztette, amely jogutódlással Budapest Főváros Kormányhivatalába olvad. A nagyfokú és gyors átalakítás az egész agráriumot érinti, amelynek kockázatára többen is felhívták a figyelmet ([Agromonitor, 2016](#); [Tóth, 2016](#); [Sarkadi, 2016](#); [Bihari, 2016](#)).

Hegyközségek, a bortermelés hivatalos alapegységei

A [Magyar Néprajzi Lexikon](#) szerint a hegyközségi szerveződés a 16. század óta létezik. Maihoz hasonló szakigazgatási szerepüket a 19. század végén pusztító filoxéra járványt követő újratereléseket elősegítő [1894. évi XII. törvénycikk](#) szabályozta. A demokratikus önszerveződés hivatalos elismeréseként 1994-ben önálló jogforrása született. A hegyközségekről szóló [2012. évi CCXIX. törvény](#) (Hgytv.) létrehozta a **hegyközségek háromszintű, föderatív elven épülő rendszerét**. Alapját a közigazgatási, érdekvédelmi és szakmai feladatokat ellátó hegyközségek (105 db) adják. Ezeket [hazánk](#) 22 borvidékéhez tartozó települések szőlészeti és borászati termelői alkotják **kötelező tagságuk** révén. Tevékenységükről a hegybíró gazdasági aktát vezet. A hegybíró a hatósági ügyek viteléért felelős személy, gyakorlatilag a szervezet operatív vezetője.

A hazai szőlő termőhelyek minősítésének alapját a [97/2009. \(VII. 30.\) FVM rendelet](#) által szabályozott **borszőlő termőhelyi kataszteri** nyilvántartás jelenti. A **szőlőtelepítések és kivágások során** a hegybíró kulcsfontosságú szerepet tölt be, ugyanis bármiféle változást ő kérelmez a hatóságoknál. Ellenőrzi a telepítéseket, kivágásokat, egy terület nem rendeltetésszerű művelése esetén felszólítja az ültetvény tulajdonosát annak elvégzésére, végső esetben bírságot szabhat ki. Az elmúlt évek tapasztalatai során ezen a területen alkalmazott hatósági eljárások elhúzó-dása komoly növény-egészségügyi kockázat forrását okozta több borvidéken is, ezért jogszá-bályi változásra van szükség ([Pál, 2015](#)).

A hegyközség legfelsőbb önkormányzati testülete a tagok összességéből álló, évente legalább egyszer megtartott közgyűlés. Szervezeti és működési rendjét alapszabály határozza meg. A tagok térítésmentesen megkapják a terméstről szőlő **származási bizonyítványukat** a **hegyközségi járulék fizetése**, az adatszolgáltatási kötelezettség és a hegyközségi rendtartás betartása esetén.

Második szinten a borvidékenként működő **hegyközségi tanácsok** (22 db) állnak. A tanácsok a hegyközségek által választott szőlész és borász küldötteiből álló két szekcióban dolgoznak, és az összefogáson túl felelősek a borvidéki termékleírásokért, vagy a közép- és hosszú távú stratégiájának kidolgozásáért.

A rendszer élén a tanácsok egy szőlészeti és borászati küldötteiből álló **Hegyközségek Nemzeti Tanácsa HNT** (44 fő) áll, ezzel a teljes ágazat összes szereplőjének képvisellete biztosított. A HNT [alapszabály](#) szerinti feladatai:

- segíti a hegyközségek és a hegyközségi tanácsok tevékenységét;
- összegzi és elemzi a hegyközségek adatszolgáltatását, és ennek alapján javaslatokat dolgoz ki az esetleges agrárpiaci beavatkozásra;
- vezeti a telepítési engedélyek központi nyilvántartását;
- kapcsolatot tart a nemzetközi eredetvédelmi szervezetekkel stb.

[Kiss \(2015\)](#) az új hegyközségi rendszer kapcsán kiemelte, hogy érdemes lenne a helyi viszonyokra és a tagok igényeire koncentrálni a fejlesztési feladatokat. A hatékonyság érdekében jobban szét kellene választani az egyes szereplők funkcióit; az érdekvédelem legyen helyi szintű, a HNT viszont inkább a szakmaközi és nemzetközi feladatokra fókuszáljon.

Az ágazatban számtalan állami és civil szerveződés van jelen; Magyar Szőlő- és Bortermelők Szövetsége ([MSZBSZ](#)), [Magyar Bor Akadémia](#), Magyarországi [Borrendek](#) Országos Szövetsége, [Vindepent](#) stb.

A HNT mint szakmaközi szervezet

Az EU Közös Agrár Politikájának (KAP) reformja során a termelők önszerveződésének nagyobb teret kívántak biztosítani a közösen szervezett piac fenntartásában. Az [1308/2013 EU EP és tanácsi rendelet](#) a **szakmaközi szervezetek** szerepét kívánta növelni, itt például a borpiac jobb működésének érdekében. Számos országban (Franciaország, Németország) nagy hagyománya van az alulról szerveződő érdekképviseleti szervezetek részvételének az ágazatot érintő döntéshozási mechanizmusokban, hazánkban ez a gyakorlat csak most kezd kialakulni ([Sztanév, 2014a](#)). 2014-ben a HNT, az ágazat egyetlen szereplőjeként [szakmaközi szervezeti elismerést](#) kapott ([2015. XCVII. törvény](#)), ezzel a Földművelésügyi Minisztérium partnerévé vált ([Sztanév, 2014b](#)).

MAGYARORSZÁG SZŐLŐ-BOR ÁGAZATI STRATÉGIÁJA

A HNT az FM-mel kötött együttműködési megállapodásnak megfelelően elkészítette a teljes **magyar szőlő- és borágazatot átfogó stratégiát**. A fő célja egy olyan jövőkép kialakítása a szőlészeti-borászati szereplőinek, amely fenntartható, jövedelmező és vonzó ágazattá válhat a jövő generációi számára. Az érintettek bevonásával **13 cselekvési területet** határoztak meg, például:

- a közösségi bormarketing operatív programjának és szervezeti rendszerének kialakítása;

- piacilag átgondolt eredetvédelmi rendszer (termékleírások, termékpozicionálás);
- a termőterületek csökkenésének megállítása;
- hiteles minőség;
- az általános magyarországi borkultúra színvonalának emelése.

A dokumentum **szakmai vitája** során a legtöbb hozzászóló eddig az ágazati oktatás korszerűsítését és megreformálását, a gyakorlatorientált képzés kialakítását javasolta. A **Junibor** – Fiatal Borászok Egyesület alelnöke szintén a megfelelő szakképzés mellett érvelt (MTI, 2016.08.24).

A stratégia egyik kiemelt célterülete, az **eredetvédelmi rendszer** felülvizsgálata.

A borvidéken belüli minőségi különbségek egyszerre jelentenek értéket és nehézséget is a piacokon. Az eredetvédelmi rendszer újragondolására, a 2011-ben elfogadott [termékleírások felülvizsgálatára van szükség](#). Az eltérő fogyasztói preferenciáknak pozicionált borok esetén megfelelő földrajzi árujelző és eltérő minőségi szabályozás az érintett termelők jövedelmének növekedését segíti elő. Át kell tekinteni a 22 borvidék névhasználati szabályait, célszerű lenne a beszédes bornevek kialakítása.

Eredetvédelem

Napjainkban a minőségi szőlő- és bortermelés elképzelhetetlen nélküle. Tágabban értelmezve a borok technológiai (humán), földrajzi eredetét hivatott szabályozni, ellenőrizni és védeni. Szűkebben olyan tevékenységet jelent, aminek eredményeképpen a „védett eredetű bor” jelenik meg a piacon ([Gál Lajos - Botos Ernő Péter](#)).

A [607/2009 EK rendelet](#) a borok földrajzi jelzésével és eredetvédelmével kapcsolatban új közösségi szintű rendszert vezetett be. Elindult a borvidékek [termékleírásainak](#) megfogalmazása, és az **FN/OFJ/OEM** (földrajzi jelzés nélküli bor, oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel ellátott bor, oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel ellátott bor) borkategóriák piramisának átvétele (Infojegyzet [2015/25.](#)).

[Balogh \(2015\)](#) az eredetvédelemben használt kategóriák kritériumrendszerének problémáira hívta fel a figyelmet. Az **átlagfogyasztó ennyi év után sem ismeri a minősítési kategóriák jelentését**, ráadásul az „oltalom alatt álló” kifejezés nem jelent állami garanciát.

1. ábra: Villány eredetvédelmi rendszerének jele

Forrás: Gere Pincészet [honlapja](#)

Létezik egy **jó kivétel, a villányi eredetvédelem**. A helyi termelők saját maguk számára létrehozta egy minőséget garantáló szabályrendszert, amit a [91/2005. \(X. 18.\) FVM rendelet](#) is elismert. Eszerint **Districtus Hungaricus Controllatus** (DHC) megjelölés garantálja, hogy az adott bort csak a borvidéken, az új eredetvédelmi szabályozás betartásával állították elő. Védjegyük a magyar kikerics, mely a borvidék legvédettebb növényfajtája, és csak Szársomlyón honos ([Gere](#)).

A SZŐLŐTELEPÍTÉS ÚJ SZABÁLYAI

Az [1308/2013/EU rendelet](#) 61-68. cikke a szőlőtelepítésekre vonatkozó új engedélyezési rendszerét ismerteti. A 2016 január 1-jétől 2030-ig a tagállamok adják ki a telepítési és újratelepítési engedélyeket. A **szőlőterületük egy százalékának erejéig telepíthetnek új ültetvényeket**, de ezekre már nem lehet közösségi borpiaci támogatást igényelni.

A [81/2015. \(XII. 16.\) FM rendelet](#) mindezt részletesen kifejti. A meglévő telepítési **jogokat** fokozatosan **engedélyekké** kell átváltani, amelyek **három évig érvényesek** (átváltás kérelmezése 2020 végéig). A telepítési engedélyek már nem átruházhatóak a vis major esetét kivéve, nem forgalomképesek, de örökölhetők. **Megszűnik** az a korábbi gyakorlat, hogy a

kivágott szőlőtermő terület fejében újratelepítési jog keletkezett. A fel nem használt) telepítési jogok tagállami szinten nemzeti jogtartalékba kerülnek, hazánk esetében ez mintegy 11 ezer hektárt jelent. A rendelet szerint a terület nagyságától függően hektáronként 50-150 ezer forintért vásárolható szőlő újratelepítési jog ([Kókai, 2015](#)).

A szakértők attól tartanak, hogy mindennek következtében a **magyarországi szőlőterület csökkeni fog**. Az egy százalék körülbelül évi **600 hektárt jelent**, de mivel az elmúlt időszakban csak az EU szerkezetátalakítási támogatásnak köszönhetően történtek a telepítések; kérdéses, hogy e nélkül ki fog beruházni. Korábban a szőlőtermesztéssel felhagyni kívánó gazda kivágta az ültetvényét, és a keletkező újratelepítési jogát értékesítette. Mivel ez is megszűnik, a kivágással tovább csökken a szőlőtermő terület. Nagy bortermelő országoknak ugyanakkor az egy százalék ezerhektáros nagyságrendű telepítési kvótát jelent, amit ha kihasználnak, **nóhet a külhoni termelés** és az import borok nyomása is ([Agromonitor, 2015](#)).

Aktuális statisztikai adatok és előrejelzések

A Magyar Szőlő- és Bortermelők Szövetségének elnöke szerint **2016-ban jó évjáratra** számítanak a hazai szőlő- és bortermelők ([Köpöncei, 2016](#)).

Az Agrárgazdasági Kutatóintézet legújabb releváns Agrárpiaci Jelentésében az állt, hogy a HNT által közölt adatok szerint közel **6000 hektárnyi szőlőterület szenvedett** időjárás okozta **kárt**, egyes területeken a tőkék 80 százaléka sérült (Balaton északi partja, Vas megye, Veszprém megye).

Az idén mintegy **2,5 millió hektoliter** bor termeléssel kalkulálnak.

A KSH adatai szerint hazánk bor-külkereskedelmi egyenlege pozitív volt, mennyiségben 15, értékben 7 százalékkal csökkent 2016 első öt hónapjában az előző év azonos időszakához képest (Agrárpiaci Jelentés [2016. 16. szám](#)).

A **borimport csökkent**, amely főleg a földrajzi jelzés nélküli borokra ki-vetett ellenőrzési jegynek köszönhető ([kormany.hu, 2015](#)).

Források:

- [2004. évi XVIII. törvény](#) a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról
- [2007. évi XVII. törvény](#) a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről
- [81/2015 \(XII. 16.\) FM rendelet](#) a borszőlő telepítés és kivágás engedélyezésének és ellenőrzésének eljárási rendjéről
- Az Európai Parlament és a Tanács [1308/2013 EU Rendelete](#) a mezőgazdasági termékpiacok közös szervezésének létrehozásáról, és a 922/72/EGK, a 234/79/EK, az 1037/2001/EK és az 1234/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
- Magyarország szőlészeti és borászati helyzetéről 2016. – HNT [háttér tanulmány](#)
- Kiss Eliza: Kell-e nekünk hegyközségi rendszer? – [vinoport.hu/blog](#), 2015. 8.26.
- Kókai-Kunné dr. Szabó Ágnes: A szőlőtelepítésekhez vonatkozó új engedélyezési rendszer – [Agrofórum](#), 2015. április 22.
- Szilágyi János Ede: Borjog, különös tekintettel az eredetvédelem kérdéseire – [PhD értekezés](#), Miskolc, 2008.
- Horváth László: Gondolatok a hegyközségi tagok köztestületi tagi jogviszonyáról – Gazdaság és Jog. - 21.évf. 12.sz. (2013.) p.23-28.
- Magyar Szőlő-és Bortermelők Szövetségének [honlapja](#)
- Nemzeti Borkiválósági Program [honlapja](#)

Készítette: dr. Szabó Andrea
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486